

Nagy László rajza

Szakonyi Károly

Szabó István

Sanyi, a falusi legényke fényes nappal bakancsos lábbal végighever az ágyon. A bevetett ágyon. Kezében könyv, olvas hanyatt fekve…

A jelenet látható. Érezhető. Érezhető a téli nap szürkeségében a tisztaszoba hűvöse, a szekrény tetejéről a téli almák illata. Valamicske meleg a konyhából áramlik be, onnan jön a hang is: Szállj le onnan! *Sanyi megakadt az olvasásban, de nem mozdult.* Szállj le! Nem való nappal az ágyra feküdni.

Régóta ismerem ezt a novellát, de akárhányszor olvasom, mindig magával ragad az atmoszférája. *Nehéz téli nap*. Egy hosszú, havas, *unalmas* napnak a hangulata. Talán igazándiból csak a hangulata. Mert alig történik valami. Hegybíró, az apa a rossz bakancsát javítgatja, a levált talpat drótozza vissza buzgón, bár látja, hogy nem fog sikeredni, boszszúságát növeli, hogy a fiú henyél, mert szemében ez az örökös olvasás henyélés. Miért nem talál munkát a ház körül? Menne inkább ki az udvarra, elsöpörni a havat.

Kicsit östörögnek egymással, de előkerül a dózni, Sanyi cigarettát pödör magának, meg békülékeny apjának is. Amúgy csend van. Nagy, téli csend.

Aztán kimegy az udvarra, és az erős nyírágsöprűvel sepri odakinn a havat. Sok foganatja nincs, mert sűrűn esik, mindent ellep újra. Söpör, közben a barátainál kalandozgat a gondolata, estére majd eljönnek megint, kártyázni fognak az istállóban.

És akkor meglátja a pinceajtót. A benne felejtett kulccsal! Hogyan lehetséges? Hiszen az apja mindig eldugdossa, amióta rájött, hogy a fia rájár a borra! Most itt az alkalom, megtölteni két üveget estére, örülnek majd a fiúk! Egyszeriben megváltozik a ritmus, a pinceajtó reteszének apránként, óvatos elhúzása, lopakodás a pincébe, ügyeskedés a hébérrel, az üvegekkel, néhány gyors korty a hideg borból, csupa izgalmas pillanat. És végül az örvendezés, hogy minden jól sikerült.

De mi legyen a kulccsal? Szóljon, hogy nyitva volt a pince? Némán leteszi az asztalra. A koppanásra Hegybíró gyanakodva felnéz. *Rajta volt?* Remeklés, ahogy ebből kettejük feszült ugratása vitává kerekedik, mindkettejük keserűsége a helyzetükkel, aztán a felcsattanó indulat hirtelen elcsitulása. *Hány óra lehet? – Fél négy. – Akkor etetni kell.*

Aztán kimentek a konyhából mind a ketten, a homályos havas alkonyatban, és etetéshez láttak. Ha nehezen is, de elmúlt ez a rövid téli nap, minden különösebb baj nélkül, csak hátra volt még a hosszú este.

Azért is szeretem ezt a novellát, mert pontosan érzem belőle Szabó István jelenlétét. Sanyi figurája ő, ahogy más, remek írásában is ott van, akár Fábiánnak hívják, akár Jancsinak De bármennyire is megélt, saját élmény, mégsem *privát.* Mégis általános. Vérátömlesztés az írásművészetté alakított hétköznapból. Szabó István azt tudja írni, amit megélt, mondhatnám *átélt*, mert ahogy Réz Pálnak írt levelében vallja, lenyűgözi a valóság megragadásának és kifejezésének vágya, annyira megbabonázza a hitelességre törekvés, hogy nincs érkezése formai játékokra, ilyen-olyan mesterkedésre. Pedig olvas, és ismeri az „új stílt". Fél azonban, hogy emiatt maradinak tartják. De nem tehet maga ellen. És jó is, hogy nem tesz. Az a csaknem félszáz novella, amit írt, köztük néhány valóban remekmű, így lett a magyar irodalom nagy kincse.

Szerencsés az olyan író, aki meg tudja vetni lábát élményvilága talaján, legyen bár az szűk terület csupán, de onnan nézve a világba, az életbe, meglátja és megláttatja a teljességet. Szabó István novelláiban megismerjük azt, amit az *emberről* a tudomány nem, de egy ilyen éles szemű és nyitott szívű író észrevesz és megmutat. Tehetsége az, hogy a valóságot igazsággá emeli. Példaként jut eszem *Lázár Ervin* meg az ő *rácpácegresi* csodamajorjának emberei, novelláiban ő is azt tudta írni, amit ott megélt, de a történetek és alakok nála átszellemülnek a fantázia tartományában. Mégis rokonok, úgy érzem. Lázár is egy kis részből teremt egészet.

Szabó István pályája 1954-ben, az Új Hangban indult *A lázadó* című novellájával, és első kötetének, 56-ban is ez lett a címe. Én ötvenkilencben ismertem meg, a Hungáriában, a bejárattól jobbra, amit aztán később ruhatárnak alakítottak át, volt egy kávézó sarok, szombatonként ott találkozott Sánta Ferenc, (akkor még) Tóth Laci, talán Csanády Jancsi, talán Moldova is, meg Szabó Pisti, egyszóval azok, akik 54 körül indultak. Kiss Dénes vitt el közéjük. Aztán úgy hozta a sors, hogy vén fejjel mind a ketten a bölcsészkarra kerültünk, Pista már másodszor, mert amikor első ízben, 53-ban beiratkozhatott, félbe hagyta, ahogy ő mondta: „autodidaktizmusom arra késztetett, hogy megváljak az egyetemtől" Inkább a könyvtárakban művelte magát, mert teljesen az irodalomnak

akart élni. Hatvanegyben vagy hatvankettőben újból lehetőséget kapott velem meg Kertész Ákossal együtt. Egy ideig bejártunk szorgalmasan (Ákos meg is szerezte a diplomát), ültünk a nagyelőadóban, hallgattuk Tolnai Gábor dörmögő hangú felolvasását József Attiláról, most is látom, ahogy az írása fölé hajolva mondja monotonon, így aztán kissé unatkozva kockás füzetlapon hajóscsatáztunk, mint valami rosszcsont diákok. Jártunk oroszra is hárman, egy kis vietnámi fiúval, szombat délelőttönként egy kedves, csokornyakkendős úr vesződött velünk, a dolog hiábavalóságának teljes tudatában. Aztán Pistát megint visszahívta az irodalmi élet, engem meg elcsábított a színház, nevezetesen dramaturgnak a Nemzetibe. De sokszor találkoztunk akkoriban, az ő cserszegtomaji dunántúliságában rokonságot éreztem az én cenki emlékeimmel. Egyszer együtt voltunk Gink Károly műtermében, fényképeszkedni Illés Lajos könyvéhez. Sötét öltönyben kellett menni. Paraszti-úri büszkeségével, ami inkább férfias tartás, semmint modor lett volna, kissé feltartott fejjel állt a lencse elé.

Aztán sokáig nem találkoztunk, csak az írásait olvashattam. Nehéz lett a sorsa, magánélete, a betegség legyöngítette amúgy sem igen erős szervezetét. Talán, ha jól emlékszem, még láthattam Tóth - már Kamondy - László temetésén a Farkasréten, aztán elment ő is, korán, negyvenöt évesen. Elment, mielőtt neki gyürkőzhetett volna írói tervei megvalósításának. Milyen lett volna az emlegetett regény, nem tudhatjuk. Sokat gondolok Pistára, mert bánt, hogy kevesen emlékeznek rá, nemigen beszélnek, írnak róla, s egyre kevesebben vannak már, akik emlegethetik nagyszerű tehetségét. Pedig az a félszáz írás a magyar novellisztika élvonalában van és marad, amíg olvasnak, beszélnek magyarul.